

تحولات باروری در ایران از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۵

مجری:

محمد جلال عباسی شوازی

همکاران:

میمنت حسینی چاوشی

فریبا سادات بنی‌هاشمی

الهام فتحی

صفیه میرزایی

مجتبی نصیری‌پور

نورمحمد جاوید

آسیه عباسی

بهناز سرخیل

سیدمسعود حسینی

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

بهار ۱۳۹۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کد شناسه: RP-9920

عنوان: تحولات باروری در ایران از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۵

مجری: محمدجلال عباسی شوازی

همکاران: میمنت حسینی چاووشی، فریاسادات بنی‌هاشمی، الهام فتحی، صفیه میرزایی،
مجتبی نصیری‌پور، نورمحمد جاوید، آسیه عباسی، بهناز سرخیل، سیدمسعود حسینی

گروه پژوهشی: آمارهای اقتصادی

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۹۹

نوبت انتشار: اول

طراح جلد: علیرضا رنجبر

صفحه‌آرا: نجمه ناظریان

❖ حق مالکیت معنوی این طرح پژوهشی متعلق به پژوهشکده‌ی آمار است و نقل مطالب فقط با ذکر مأخذ مجاز است.

تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان باباطاهر، خیابان سرتیپ فکوری،

شماره‌ی ۱۴۵

۳- ۰۲۱ ۸۸۶۳۰۴۴۰

www.srtc.ac.ir

پیش‌گفتار

باروری به عنوان رفتاری اجتماعی در محیط و بستر اجتماعی فرهنگی خاص پدیدار می‌شود و روابط اجتماعی اعضای جامعه و نیز سیاست‌های حکومتی می‌تواند ارزش‌ها و هنجارهای مرتبط با رفتار باروری را تنظیم کند. حرکت به سوی سطوح پایین باروری، پدیده‌ای فراگیر در سطح جهانی است. تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهد در مراحل میانی گذار جمعیتی، میزان باروری کل به زیر سطح جانشینی می‌رسد. کاهش شدید باروری برای نخستین بار در کشورهای توسعه‌یافته اروپایی به وقوع پیوست و منجر به تفکر و تحقیقات دانشمندان علم جمعیت‌شناسی در این زمینه شد. نتایج مطالعات آنها کشف مولفه‌های تمپو^۱ و کوانتم^۲ باروری بود. تمپو و کوانتم باروری نشان دادند کاهش میزان باروری می‌تواند پدیده‌ای مقطعی و کوتاه باشد. براساس تمپو و کوانتم باروری چنین فرض می‌شد که تغییر در زمانبندی باروری گذشته، نرخ باروری کل را کاهش داده است. روند میزان باروری ایران در نیم قرن اخیر نشان می‌دهد، سطح باروری افت و خیزهایی را تجربه نموده است. بر اساس آمار و ارقام و محاسبات انجام شده توسط محققان تا سال ۱۳۷۹، میزان باروری کل ایران همواره بالاتر از سطح جانشینی بوده است (عباسی شوازی، حسینی چاووشی و مک دونالد ۱۳۸۸، ۳) این میزان در سال ۱۳۸۵ به مقدار ۱/۹ و سپس در سال ۱۳۹۰ با اندکی کاهش به حدود ۱/۸ فرزند تقلیل یافت. کاهش میزان باروری کل و نیز کاهش رشد جمعیت در ایران، سبب شکل‌گیری موجی از نگرانی‌ها در کشور به خصوص میان برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران شد. سالخوردگی جمعیت، کاهش نیروی فعال و فشارهای ناشی از آن‌ها و زنانه شدن سالخوردگی جمعیت از جمله نگرانی‌های باروری زیر سطح جانشینی است. از آنجایی که میزان باروری زیر سطح جانشینی تجربه منحصر به فردی برای هر کشوری است، بررسی ابعاد مختلف آن برای ایران ضرورت یافت. در این خصوص مطالعات گسترده‌ای انجام شد و سیاستمداران را به برنامه‌ریزی در جهت سیاست‌های تشویق افزایش مولید سوق داد. در چنین شرایطی آگاهی نسبت به مقدار واقعی میزان باروری کل و رصد سالانه آن بیش از پیش اهمیت یافت. به این ترتیب به منظور پاسخگویی به اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های جمعیتی، اجرای طرح حاضر در دستور کار مرکز آمار ایران قرار گرفت. این مرکز در دهه‌های قبل با استفاده از نتایج سرشماری‌های سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و روش غیر مستقیم فرزندان خود میزان‌های باروری ایران را

^۱ Tempo

^۲ Quantum

محاسبه و برآورد کرد که گنجینه های ارزشمندی در ادبیات باروری ایران محسوب می شوند. در این تحقیق مجدداً با به کارگیری روش فرزندان خود و با استفاده از نتایج سرشماری ۱۳۹۵ باروری ایران در سطح جغرافیایی استان و به تفکیک مناطق شهری و روستایی برآورد شد. علاوه بر این، به منظور تصویرسازی بهتر نتایج برآورد باروری حاصل از سه سرشماری اخیر که دوره های ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۵ را در برمی گیرد، با یکدیگر مقایسه و تحلیل شدند. به منظور مطالعه ابعاد اجتماعی باروری، باروری برحسب دین و تابعیت در سطح کل کشور و به تفکیک مناطق شهری و روستایی در دوره پانزده ساله ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۵ نیز برآورد و بررسی شدند. در ادامه روند باروری برحسب وضع سواد و سطح تحصیلات زنان به تفکیک مناطق شهری و روستایی و استان در دوره زمانی مورد اشاره محاسبه و تحلیل شدند.

این پژوهش در گروه آمارهای جمعیت و سلامت دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری با همکاری آقای پرفسور محمدجلال عباسی شوازی و خانمها دکتر میمنت حسینی چاووشی، دکتر فریبا سادات بنی هاشمی، دکتر الهام فتحی، صفیه میرزایی، آسیه عباسی، بهناز سرخیل و آقایان مجتبی نصیری پور، نورمحمد جاوید و سید مسعود حسینی به انجام رسیده است، که بدین وسیله از زحمات ایشان صمیمانه قدردانی و تشکر می شود. از خوانندگان محترم تقاضا می شود نظرات ارزشمند خود را در ارتباط با مطالب این طرح پژوهشی به گروه جمعیت و سلامت مرکز آمار ایران منعکس نمایند.

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

ژوژشکده‌ی آمار

فهرست مطالب

۱	کلیات، طرح مسئله و پیشینه تحقیق
۱-۱-۱	مقدمه
۱۷	روش فرزندان خود برای برآورد باروری
۱-۲-۱	مقدمه
۳۵	ارزیابی کیفیت جمعیت در سرشماری‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵
۱-۳-۱	مقدمه
۳۹	۲-۳- ارزیابی سرشماری‌های کل کشور با استفاده از شاخص ویپل
۴۰	۳-۳- کیفیت گزارش سن در استان‌ها بر اساس شاخص ویپل
۴۵	۴-۳- ارزیابی سرشماری‌های کل کشور با استفاده از شاخص مایرز
۴۶	۵-۳- کیفیت گزارش سن در استان‌ها بر اساس شاخص مایرز
۵۳	۶-۳- ارزیابی پوششی
۵۴	۷-۳- ارزیابی جمعیت کمتر از یکسال
۵۸	۸-۳- بازگردان جمعیت صفر ساله ایرانی سرشماری به ماههای قبل از اجرای سرشماری
۶۱	۹-۳- سرشماری معمولی و سرشماری توأم با نمونه
۶۱	۱۰-۳- ارزیابی اطلاعات مشخصه‌های فردی در سرشماری
۶۱	۱-۱۰-۳- کد بستگی با سرپرست خانوار
۶۲	۱۱-۳- سایر ویژگی‌ها: سواد، دین و قومیت
۶۳	۱۲-۳- نتیجه‌گیری
۶۵	ارزیابی نتایج روش فرزندان خود با استفاده از داده‌های سرشماری‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵
۱-۴-۱	مقدمه
۶۵	۲-۴- کاربرد روش فرزندان خود برای برآورد باروری با استفاده از سرشماری در ایران
۶۷	۳-۴- ارزیابی نتایج روش فرزندان خود با استفاده از داده‌های سرشماری در ایران
۶۸	۴-۴- اشکالات موجود در داده‌های فرزندان خود در سرشماری‌ها
۷۱	۵-۴- تأثیر پیوند داده‌ها بر کیفیت نتایج فرزندان خود
۷۳	۶-۴- تأثیر فرزندان غیر خود در برآورد باروری
۷۴	۷-۴- اشکالات کم پوششی جمعیت صفر ساله
۷۹	۸-۴- ارزیابی تأثیر گزارش سن بر نتایج روش فرزندان خود

- ۴-۹- تأثیر کم شماری در سرشماری ۱۳۹۵ بر نتایج باروری ۸۰
- ۴-۱۰- اثر مرگ و میر بر نتایج روش فرزندان خود در ایران ۸۴
- ۴-۱۱- اثر مهاجرت بر نتایج روش فرزندان خود در ایران ۸۷
- ۴-۱۲- مقایسه نتایج روش فرزندان خود برای دوره سال‌های مشترک بین سرشماری‌ها ۸۸
- ۴-۱۳- مقایسه نتایج روش فرزندان خود بر مبنای سرشماری با نتایج داده‌های ثبت احوال ۹۱
- ۴-۱۴- مقایسه نتایج روش فرزندان خود با سایر روش‌های غیر مستقیم برآورد باروری ۹۳
- ۴-۱۵- ارزیابی نتایج روش فرزندان خود با توجه به شرایط و تحولات اجتماعی ۹۴
- ۴-۱۶- خلاصه و نتیجه ۹۵

تحولات باروری در ایران

- ۵-۱- مقدمه ۹۷
- ۵-۲- روند باروری ایران در نیم قرن اخیر ۹۷
- ۵-۲-۱- میزان باروری کل ۹۷
- ۵-۲-۲- میزان‌های باروری ویژه سنی ۱۰۳
- ۵-۲-۳- میزان‌های باروری ویژه سنی در نقاط شهری و روستایی ۱۰۷
- ۵-۲-۴- مقایسه میزان باروری کل استان‌ها با باروری کل کشور ۱۱۱
- ۵-۳- مقایسه الگوی سنی باروری استان‌ها با کل کشور ۱۱۸
- ۵-۴- سطح و روند باروری ایران طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۵ ۱۲۷
- ۵-۵- سطح و روند باروری بر مبنای تابعیت ۱۴۱
- ۵-۶- سطح و روند باروری بر مبنای دین ۱۴۳
- ۵-۷- سطح و روند باروری بر مبنای وضع سواد و سطح تحصیلات زنان ۱۴۵
- ۵-۸- کل کشور- شهری، روش فرزندان خود ۱۴۸
- ۵-۹- کل کشور- روستایی، روش فرزندان خود ۱۴۹
- ۵-۹-۱- استان مرکزی، روش فرزندان خود ۱۵۰
- ۵-۹-۲- استان گیلان، روش فرزندان خود ۱۵۱
- ۵-۹-۳- استان مازندران، روش فرزندان خود ۱۵۲
- ۵-۹-۴- استان آذربایجان شرقی، روش فرزندان خود ۱۵۳
- ۵-۹-۵- استان آذربایجان غربی، روش فرزندان خود ۱۵۴
- ۵-۹-۶- استان کرمانشاه، روش فرزندان خود ۱۵۵
- ۵-۹-۷- استان خوزستان، روش فرزندان خود ۱۵۶
- ۵-۹-۸- استان فارس، روش فرزندان خود ۱۵۷
- ۵-۹-۹- استان کرمان، روش فرزندان خود ۱۵۸
- ۵-۹-۱۰- استان خراسان رضوی، روش فرزندان خود ۱۵۹
- ۵-۹-۱۱- استان اصفهان، روش فرزندان خود ۱۶۰
- ۵-۹-۱۲- استان سیستان و بلوچستان، روش فرزندان خود ۱۶۱
- ۵-۹-۱۳- استان کردستان، روش فرزندان خود ۱۶۲
- ۵-۹-۱۴- استان همدان، روش فرزندان خود ۱۶۳
- ۵-۹-۱۵- استان چهارمحال و بختیاری، روش فرزندان خود ۱۶۴

۱۶۵	استان لرستان، روش فرزندان خود	۵-۹-۱۶
۱۶۶	استان ایلام، روش فرزندان خود	۵-۹-۱۷
۱۶۷	استان کهگیلویه و بویراحمد، روش فرزندان خود	۵-۹-۱۸
۱۶۸	استان بوشهر، روش فرزندان خود	۵-۹-۱۹
۱۶۹	استان زنجان، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۰
۱۷۰	استان سمنان، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۱
۱۷۱	استان یزد، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۲
۱۷۲	استان هرمزگان، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۳
۱۷۳	استان تهران، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۴
۱۷۴	استان اردبیل، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۵
۱۷۵	استان قم، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۶
۱۷۶	استان قزوین، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۷
۱۷۷	استان گلستان، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۸
۱۷۸	استان خراسان شمالی، روش فرزندان خود	۵-۹-۲۹
۱۷۹	استان خراسان جنوبی، روش فرزندان خود	۵-۹-۳۰
۱۸۰	استان البرز، روش فرزندان خود	۵-۹-۳۱
۱۸۱	خلاصه	۵-۱۰
۱۸۳	نتیجه‌گیری و بحث	
۱۸۳	مقدمه	۶-۱
۱۸۷	مرجع‌ها	

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۲- فهرست اقلام آماری در سرشماری‌های نفوس و مسکن ایران ۲۲
- جدول ۲-۲- مقایسه کدهای بستگی با سرپرست خانوار در سرشماری‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۲۳
- جدول ۱-۳- گزارش سن افراد ۱۴-۰ ساله در سرشماری‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵، کل کشور ۳۹
- جدول ۲-۳- اندازه شاخص ویپل به تفکیک جنس و مناطق شهری و روستایی برای کل کشور در سرشماری ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ۴۰
- جدول ۳-۳- اندازه شاخص ویپل برای استان‌های ایران، ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ۴۱
- جدول ۴-۳- رتبه‌بندی دقت آمارها در استان‌ها طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ بر اساس شاخص ویپل ۴۲
- جدول ۵-۳- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ با استفاده از شاخص ویپل برحسب مناطق شهری و روستایی و استان ۴۳
- جدول ۶-۳- شاخص مایرز به تفکیک جنس و مناطق شهری و روستایی برای کل کشور در سرشماری‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ ۴۵
- جدول ۷-۳- مقادیر شاخص مایرز به تفکیک استان، ۱۳۸۵-۹۵ ۴۷
- جدول ۸-۳- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ براساس شاخص مایرز و برحسب جنس و استان ۴۸
- جدول ۹-۳- اندازه شاخص ارقام تلفیقی کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی، ۱۳۸۵-۱۳۹۰ ۵۰
- جدول ۱۰-۳- رتبه‌بندی دقت آمارها در استان‌ها طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ بر اساس شاخص ارقام تلفیقی ۵۱
- جدول ۱۱-۳- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ براساس شاخص ارقام ترکیبی به تفکیک استان و مناطق شهری و روستایی ۵۲
- جدول ۱۲-۳- مقایسه تعداد موالید کل کشور در سال ۱۳۹۵ از منابع مختلف ۵۷
- جدول ۱۳-۳- مقایسه جمعیت صفرساله به تفکیک ماه برحسب داده‌های سرشماری و ثبتی ۵۷
- جدول ۱۴-۳- مقایسه موالید به تفکیک ماه برحسب داده‌های سرشماری و ثبتی، کل کشور: ۱۳۹۵ ۵۹
- جدول ۱۵-۳- مقایسه جمعیت صفرساله سرشماری ۱۳۹۵ با موالید ثبت احوال کشور ۱۳۹۵ منطبق با زمان‌های مورد نظر به تفکیک استان ۶۰
- جدول ۱۶-۳- نسبت (درصد) بستگی افراد با سرپرست خانوار در سرشماری ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۶۲
- جدول ۱-۴- اطلاعات موجود در فرم خانوار سرشماری‌های ایران مورد استفاده روش فرزندان خود ۶۶
- جدول ۲-۴- الف- اطلاعات حاصل از روش فرزندان خود در استان گیلان بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۸۵ ۶۸
- جدول ۲-۴- ب- تعداد فرزندان ۱۴-۰ ساله برحسب سن زنان ۶۴-۱۵ ساله در استان گیلان بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ ۶۹
- جدول ۳-۴- مقایسه نتایج پیوند فرزندان و مادران از طریق سؤال بستگی با سرپرست خانوار و کل کشور و استان‌های گیلان، سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی و یزد در سرشماری ۱۳۹۵ ۷۲

- جدول ۴-۴- درصد فرزندان غیر خود به کل فرزندان در سرشماری‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۷۳
- جدول ۴-۵- مقایسه برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود قبل و بعد از تسطیح داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۷۵
- جدول ۴-۶- مقایسه برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود قبل و بعد از تسطیح داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ گیلان به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۷۷
- جدول ۴-۷- مقایسه برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود قبل و بعد از تسطیح داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ آذربایجان غربی به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۷۷
- جدول ۴-۸- مقایسه برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود قبل و بعد از تسطیح داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ سیستان و بلوچستان به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۷۸
- جدول ۴-۹- مقایسه برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود قبل و بعد از تسطیح داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ یزد به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۷۸
- جدول ۴-۱۰- جمعیت صفرساله از منابع داده‌های ثبتي و سرشماری کل کشور به تفکیک استان: ۱۳۹۵ ۸۳
- جدول ۴-۱۱- میزان‌های باروری ویژه سنی و کل برای کل کشور در سال ۱۳۹۵ بر مبنای امید زندگی ۷۵/۰، ۷۰/۰ سال ۸۴
- جدول ۴-۱۲- امید زندگی در بدو تولد کل کشور برحسب استان و به تفکیک جنس مورد استفاده در روش فرزندان خود در سرشماری ۱۳۹۵ ۸۶
- جدول ۴-۱۳- نسبت میزان‌های باروری کل ایران برای دوره ۵ ساله مشترک بر مبنای داده‌های فرزندان خود در سرشماری‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۸۹
- جدول ۴-۱۴- نسبت میزان‌های باروری ویژه سنی ایران برای دوره ۵ ساله مشترک بر مبنای داده‌های فرزندان خود در سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ به نتایج مشابه در سرشماری ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۹۰
- جدول ۴-۱۵- مقایسه میزان‌های باروری ویژه سنی ایران برای سال ۱۳۹۵ بر مبنای داده‌های سرشماری و ثبتي موالید ۹۱
- جدول ۴-۱۶- مقایسه میزان باروری کل به تفکیک استان با روش‌های مستقیم و فرزندان خود: ۱۳۹۵ ۹۲
- جدول ۴-۱۷- میزان باروری کل برآورد شده با استفاده از روش‌های غیرمستقیم برای ایران، ۱۳۹۵ ۹۳
- جدول ۵-۱- میزان‌های باروری کل برآورده شده به روش فرزندان خود، ایران طی دوره ۱۳۵۱-۱۳۹۵ بر مبنای سرشماری‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ۱۰۱
- جدول ۵-۲- میزان‌های باروری ویژه سنی برآورده شده به روش فرزندان خود، ایران، ۹۵-۱۳۷۱ ۱۰۵
- جدول ۵-۳- میزان‌های باروری ویژه سنی و کل ایران به تفکیک مناطق روستایی و شهری در طول دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۱ ۱۰۸
- جدول ۵-۴- میزان‌های باروری ویژه سنی و کل در ایران به تفکیک مناطق روستایی و شهری در طول دوره ۱۳۹۰-۱۳۷۶ ۱۰۹
- جدول ۵-۵- میزان‌های باروری ویژه سنی و کل در ایران به تفکیک مناطق روستایی و شهری در طول دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۱ ۱۱۰
- جدول ۵-۶- برآورد میزان‌های باروری کل کشور به تفکیک استان، دوره‌های سه ساله ۱۳۹۵ تا ۱۳۸۱ بر مبنای سرشماری ۱۳۹۵ ۱۱۳
- جدول ۵-۷- برآورد میزان‌های باروری کل مناطق شهری کشور به تفکیک استان، دوره‌های سه ساله ۱۳۹۵ تا ۱۳۸۱ بر مبنای سرشماری ۱۳۹۵ ۱۱۴

- جدول ۵-۸ - برآورد میزان‌های باروری کل کشور مناطق روستایی به تفکیک استان، دوره‌های سه ساله ۱۳۹۵ تا ۱۳۸۱ بر مبنای سرشماری ۱۳۹۵..... ۱۱۵
- جدول ۵-۹ - میزان باروری ویژه گروه‌های سنی کل کشور به تفکیک استان در دوره ۸۳-۱۳۸۱..... ۱۲۰
- جدول ۵-۱۰ - میزان باروری ویژه گروه‌های سنی کل کشور به تفکیک استان در دوره ۸۶-۱۳۸۴..... ۱۲۱
- جدول ۵-۱۱ - میزان باروری ویژه گروه‌های سنی کل کشور به تفکیک استان در دوره ۸۹-۱۳۸۷..... ۱۲۲
- جدول ۵-۱۲ - میزان باروری ویژه گروه‌های سنی کل کشور به تفکیک استان در دوره ۹۲-۱۳۹۰..... ۱۲۳
- جدول ۵-۱۳ - میزان باروری ویژه گروه‌های سنی کل کشور به تفکیک استان در دوره ۹۵-۱۳۹۳..... ۱۲۴
- جدول ۵-۱۴ - میزان‌های باروری کل ایران به تفکیک استان طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۵، بر مبنای سرشماری ۱۳۹۵..... ۱۲۵
- جدول ۵-۱۵ - میزان باروری کل در ایران به تفکیک استان طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۵ و دوره‌های سه ساله و پنج ساله بر مبنای سرشماری ۱۳۹۵..... ۱۲۶
- جدول ۵-۱۶ - برآورد باروری ویژه سنی و کل با استفاده از روش فرزندان خود با داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ در ایران..... ۱۲۷
- جدول ۵-۱۷ - برآورد باروری ویژه سنی با استفاده از روش فرزندان خود و داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ برحسب استان..... ۱۳۰
- جدول ۵-۱۸ - برآورد میزان‌های باروری ویژه سنی با روش فرزندان خود برحسب استان: دوره‌های پنج ساله ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۳۵
- جدول ۵-۱۹ - برآورد میزان باروری کل برحسب تابعیت، کل کشور: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۲
- جدول ۵-۲۰ - برآورد باروری کل به تفکیک تابعیت بر حسب دوره‌های پنج ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۲
- جدول ۵-۲۱ - برآورد میزان باروری کل برحسب دین، کل کشور: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۴
- جدول ۵-۲۲ - برآورد باروری کل به تفکیک دین بر حسب دوره‌های پنج ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۴
- جدول ۵-۲۳ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۴۷
- جدول ۵-۲۴ - برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۷
- جدول ۵-۲۵ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۴۸
- جدول ۵-۲۶ - برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۸
- جدول ۵-۲۷ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۴۹
- جدول ۵-۲۸ - برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۴۹
- جدول ۵-۲۹ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۵۰
- جدول ۵-۳۰ - برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۵۰
- جدول ۵-۳۱ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۵۱
- جدول ۵-۳۲ - برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۵۱
- جدول ۵-۳۳ - برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۵۲

- جدول ۵-۸۲- برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۷۶
- جدول ۵-۸۳- برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۷۷
- جدول ۵-۸۴- برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۷۷
- جدول ۵-۸۵- برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۷۸
- جدول ۵-۸۶- برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۷۸
- جدول ۵-۸۷- برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۷۹
- جدول ۵-۸۸- برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۷۹
- جدول ۵-۸۹- برآورد باروری ویژه سنی به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات: ۱۳۹۵..... ۱۸۰
- جدول ۵-۹۰- برآورد میزان باروری کل به تفکیک وضع سواد و سطح تحصیلات بر حسب دوره‌های سه ساله: ۹۵-۱۳۸۱..... ۱۸۰

فهرست شکل‌ها

- شکل ۳-۱- هرم‌های سنی ایران، کل کشور، سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ۳۷
- شکل ۳-۲- هرم‌های سنی ایران، مناطق شهری و روستایی، سال ۱۳۹۵ ۳۸
- شکل ۳-۳- گزارش سن افراد ۱۴-۰ ساله در سرشماری‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵، کل کشور ۳۹
- شکل ۳-۴- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ با استفاده از شاخص ویپل برحسب مناطق شهری و روستایی و استان ۴۴
- شکل ۳-۵- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ براساس شاخص مایرز و برحسب جنس و استان ۴۹
- شکل ۳-۶- ارزیابی سرشماری ۱۳۹۵ بر اساس شاخص ترکیبی و برحسب مناطق شهری و روستایی و استان ۵۳
- شکل ۳-۷- نسبت کم پوششی جمعیت صفر ساله بر حسب ماه تولد، کل کشور، ۱۳۹۵ ۵۸
- شکل ۴-۱- توزیع نسبی وضعیت بستگی با سرپرست خانوار، کل کشور: ۱۳۹۵ ۶۶
- شکل ۴-۲- میزان باروری کل، کل کشور، با ماه مهر و آبان و بدون ماه مهر و آبان ۷۶
- شکل ۴-۳- میزان باروری کل، شهری، با ماه مهر و آبان و بدون ماه مهر و آبان ۷۶
- شکل ۴-۴- میزان باروری کل، روستایی، با ماه مهر و آبان و بدون ماه مهر و آبان ۷۶
- شکل ۴-۵- میزان باروری کل محاسبه شده با روش فرزندان خود به تفکیک استان: ۱۳۸۱-۱۳۹۵ ۸۰
- شکل ۴-۶- امیدزندگی برآورد شده با فرض متوسط سازمان ملل برای محاسبه باروری به روش فرزندان خود به تفکیک استان: ۱۳۹۵ ۸۷
- شکل ۴-۷- مقایسه الگوی باروری از روش مستقیم با داده‌های ثبتی و روش فرزندان خود با داده‌های سرشماری، کل کشور: ۱۳۹۵ ۹۲
- شکل ۵-۱- میزان‌های باروری کل ایران برآورد شده از طریق روش فرزندان خود: ۱۳۸۱-۹۵ ۱۰۰
- شکل ۵-۲- میزان‌های باروری ویژه سنی برآورد شده با روش فرزندان خود برای ایران در سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۵ ۱۰۶
- شکل ۵-۳- روند میزان‌های باروری ویژه سنی در مناطق روستایی و شهری ایران، ۱۳۸۱-۹۵ ۱۱۱
- شکل ۵-۴- روند باروری کل در ایران بر حسب استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۵ ۱۱۶
- شکل ۵-۵- میزان باروری کل، کل کشور: ۱۳۹۵ ۱۱۷
- شکل ۵-۶- میزان باروری کل، نقاط شهری کشور: ۱۳۹۵ ۱۱۸
- شکل ۵-۷- میزان باروری کل، نقاط روستایی کشور: ۱۳۹۵ ۱۱۸
- شکل ۵-۸- برآورد میزان باروری کل با روش فرزندان خود و داده‌های سرشماری ۱۳۹۵، به تفکیک مناطق شهری و روستایی: ۱۳۸۱-۹۵ ۱۲۸
- شکل ۵-۹- برآورد باروری ویژه سنی با روش فرزندان خود و داده‌های سرشماری ۱۳۹۵، کل کشور: دوره‌های پنج ساله ۱۳۸۱-۹۵ ۱۲۸
- شکل ۵-۱۰- برآورد باروری ویژه سنی با روش فرزندان خود و داده‌های سرشماری ۱۳۹۵، مناطق روستایی: دوره‌های پنج ساله ۱۳۸۱-۹۵ ۱۲۹

کلیات، طرح مسئله و پیشینه تحقیق

۱-۱- مقدمه

ایران در قرن اخیر تحولات چشمگیر جمعیت‌شناختی را تجربه نموده است. به دنبال کاهش مرگ و میر در دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰، میزان‌های باروری نیز دستخوش تحول شده و به‌ویژه از دهه ۱۳۶۰ به بعد میزان‌های باروری با سرعت و شتاب بیشتری کاهش یافته است. طی چند دهه اخیر، محققین و کارشناسان جمعیتی کشور در صدد پاسخ به سؤالاتی در مورد روند و الگوهای باروری برآمده‌اند و بر مبنای اطلاعات و داده‌های موجود، تحقیقاتی را به جامعه علمی و سیاست‌گذاری عرضه کرده‌اند. عباسی شوازی، مکدونالد و حسینی چاوشی (۲۰۰۹) ضمن برآورد باروری در ایران طی سال‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۸۵، به بررسی سطح و روند باروری در کشور پرداخته و الگوی باروری در ایران را در سه دهه گذشته به تصویر کشیده‌اند. تحقیق فوق، ضمن مقایسه سطح و روند باروری در استان‌های کشور، با استفاده از داده‌های دو بررسی "تحولات باروری در ایران" و "باروری پایین در ایران" رفتارهای باروری در استان‌های آذربایجان غربی، سیستان و بلوچستان، گیلان، یزد، اصفهان و تهران به تبیین تحولات باروری پرداخت.

نتایج بیانگر سرعت چشمگیر کاهش باروری و اشاعه این کاهش در کلیه نقاط روستایی و شهری استان‌های مختلف کشور در دهه ۱۳۷۰ می‌باشد. با این حال، باروری در سال‌های اخیر با سرعت آرامی کاهش داشته است. دستیابی به باروری پایین‌تر از حد جانشینی در کشور و استان‌های مختلف، سؤالات متعددی را پیش روی محققین، کارشناسان و برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران جمعیتی قرار داده است.

تغییر سیاست‌های جمعیتی کشور در سال‌های اخیر پاسخی به کاهش سریع باروری دهه گذشته در ایران است. تأکید سیاست‌های جدید جمعیتی بر کاهش سریع باروری این سؤال را مطرح کرده است که آیا روند کاهش باروری در سال‌های اخیر با شتاب بوده یا این‌که این روند نسبت به دهه گذشته آرام‌تر بوده است؟ فرض دیگری

که برخی از تحلیل‌گران بدان پرداخته‌اند، تفاوت‌های اساسی باروری منطقه‌ای، قومی و مذهبی و تأثیر آن بر عدم توازن جمعیتی منطقه‌ای بوده است. بر این مبنای فرض شده است که تداوم تفاوت‌های باروری منطقه‌ای و قومی و مذهبی به نوعی عدم توازن جمعیتی در مناطق خاص کشور ایجاد خواهد شد. سؤال اساسی که این تحقیق دنبال می‌کند این است که سطح، روند و الگوهای باروری در سال‌های اخیر چگونه بوده است؟ آیا اصولاً تفاوت‌های باروری چشمگیری در کشور وجود دارد یا خیر؟ اگر بلی، دامنه تفاوت‌های باروری در کشور چقدر است؟ و این تفاوت‌ها چه تأثیری در ترکیب جمعیت منطقه‌ای کشور ایجاد می‌نماید؟ سؤال نهایی این است که آیا امکان کاهش شدید باروری همانند دهه گذشته برای ایران وجود دارد یا خیر؟

اهداف تحقیق

تحقیق حاضر در نظر دارد تا با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ و کاربرد روش فرزندان خود به مطالعه روند باروری در دهه گذشته بپردازد و به اهداف زیر دست یابد.

الف) ارزیابی کیفیت نتایج باروری با استفاده از روش فرزندان خود

ارزیابی کیفی گزارش سن و جنس ثبت داده‌ها در سرشماری ۱۳۹۵ با استفاده از مدل‌های جمعیت شناختی

مقایسه نتایج حاصل از برآورد باروری سرشماری ۱۳۹۵ با نتایج مشابه در سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰

مقایسه نتایج برآورد باروری با استفاده از روش فرزندان خود با برآوردهای سایر روش‌ها

مقایسه سطح و روند باروری با استفاده از داده‌های سرشماری با نتایج داده‌های ثبت احوال

تعدیل سطح باروری با احتساب درصد کم پوششی جمعیت صفر ساله در سرشماری ۱۳۹۵

ب) برآورد سطح، روند و الگوهای باروری

برآورد سطح و روند باروری کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی

برآورد سطح و روند باروری استانی به تفکیک مناطق شهری و روستایی

برآورد سطح و روند باروری کل کشور برحسب دین و تابعیت به تفکیک مناطق شهری و روستایی

برآورد سطح و روند باروری کل کشور برحسب سطح سواد و تحصیلات به تفکیک استان و مناطق شهری و

روستایی

ج) تحلیل، تبیین و آینده‌نگری تحولات باروری

تحلیل روند باروری در چهار دهه گذشته با تأکید بر روند آن در ۱۵ سال اخیر

تحلیل و بررسی تفاوت‌های باروری (شهری و روستایی، استانی)

تحلیل و بررسی تفاوت‌های باروری (سطح سواد و تحصیلات، دین و مذهب)

سابقه تحقیق

تحولات باروری در ایران

کشور ایران در نیم قرن اخیر تحولات چشمگیر جمعیت‌شناختی را تجربه کرده است. کاهش نسبی سطح باروری ایران در دهه ۱۳۵۰ بیانگر تحول نسبتاً قابل توجهی است که در اثر فعالیت‌های تنظیم خانواده صورت گرفته بود. تحولات سیاسی و اجتماعی در نیمه دوم دهه ۱۳۵۰ شرایطی ایجاد نمود که اثرات فعالیت‌های انجام شده از سال‌های ۱۳۴۶ به بعد را در محاق قرار داد. نخستین اقدام عملی در این مورد، توقف برنامه‌های تنظیم خانواده بعد از انقلاب بود که بیشتر ریشه در شعارهای قبل و هم‌زمان با انقلاب داشت که این‌گونه فعالیت‌ها را به نوعی برگرفته از سیاست‌های دیکته شده غرب می‌دانست. عدم اعلام سیاست رسمی جمعیت در سال‌های اولیه

انقلاب اسلامی زمینه را برای تعبیر و تفاسیر مختلفی توسط علمای مذهبی، صاحب نظران و سیاستمداران در مورد دیدگاه اسلام نسبت به تنظیم خانواده ایجاد کرد که طی آن ایده‌های موافق افزایش جمعیت (پرواناتالیستی) شکل گرفت. شروع جنگ عراق و ایران و سیاست‌های دولتی به‌ویژه اعمال سیستم کوپنی برای ارائه تأمین مایحتاج اولیه مردم، زمینه‌های اجتماعی و سیاسی دیدگاه‌های پرواناتالیستی را تقویت کرد (عباسی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹).

نتیجه شرایط فوق، افزایش سطح باروری در سال‌های اوایل انقلاب بود. مطالعات قبلی (عباسی شوازی ۱۳۸۱، میرزایی ۲۰۰۵، عباسی شوازی، مکدونالد و حسینی چاوشی ۲۰۰۹) نشان داد که میزان باروری کل در سال‌های اولیه انقلاب اسلامی افزایش یافت و به حدود ۷ فرزند در سال‌های ۱۳۵۹-۱۳۶۰ رسید. سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه در آن زمان متمرکز بر پی‌گیری و تحقق شعارهای اجتماعی دوران انقلاب مبنی بر کاهش فاصله بین فقیر و غنی، گسترش امکانات و خدمات آموزشی و بهداشتی به روستاها و نقاط محروم، ایجاد مدارس و ترغیب دسترسی یکسان دختر و پسر به خدمات آموزشی بود. با این حال، عدم ضرورت اعمال برنامه‌های تنظیم خانواده، اندیشه مسلط دولت و سیاستمداران بود. به عبارتی، با توجه به این‌که دیدگاه فوق از پشتوانه مطالعه علمی و دقیق آثار و پیامدهای رشد جمعیت در آینده برخوردار نبود، از این‌رو تدوین سیاست کنترل جمعیت به‌طور رسمی احساس نمی‌شد. شرایط فوق، تأثیری دو جانبه بر رشد جمعیت و تحولات آتی آن داشت. از یک سو، عدم اعمال برنامه‌های تنظیم خانواده موجب افزایش رشد جمعیت در سال‌های اولیه دهه ۱۳۶۰ شد، که آثار آن در کوتاه مدت در نیمه دهه ۱۳۶۰ ظاهر گردید. از دیگر سو، اعمال برنامه‌های توسعه از جمله گسترش آموزش و بهداشت و نیز خدمات روستایی در کشور زمینه‌هایی برای تحولات اجتماعی و تغییر نگرش‌های مردم ایجاد کرد که تأثیرات آن یک دهه بعد مشهود گشت (عباسی شوازی و دیگران ۲۰۰۲، مهریار ۲۰۰۵).

مطالعات انجام شده در مورد روند باروری در کشور بیانگر این است که باروری کل در کشور از سال‌های ۱۳۶۴ به بعد شروع به کاهش نمود و سپس از اواخر سال‌های دهه ۱۳۶۰ سرعت چشمگیری به خود گرفت (عباسی شوازی ۱۳۸۰، ۱۳۸۱). بر مبنای داده‌های "بررسی ویژگی‌های بهداشتی- جمعیتی ایران"^۱، میزان باروری کل در سال ۱۳۷۹ به حدود ۲/۱ فرزند کاهش یافت و بسیاری از نقاط شهری کشور نیز باروری پایین‌تر از حد جانشینی را تجربه نمودند (عباسی شوازی^۲ ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲). بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۸۵، میزان باروری کل برای کشور حدود ۱/۹ برآورد شد و نقاط روستایی و شهری به ترتیب میزان باروری حدود ۲/۱ و ۱/۸ را تجربه کردند. به همین ترتیب بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۰، میزان باروری کل برای کشور برابر ۱/۷۵ و نقاط روستایی و شهری به ترتیب حدود ۲/۱۹ و ۱/۶۵ برآورد شد. بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ میزان باروری کل ایران برابر ۲/۱۱ و نقاط روستایی و شهری به ترتیب حدود ۲/۵۶ و ۱/۹۶ برآورد شد.

روند و الگوهای استانی باروری در ایران

تا به حال تحقیقات متعددی در زمینه باروری در ایران انجام شده و عمده آن‌ها به تحولات باروری از دهه ۱۳۶۰ به بعد پرداخته‌اند. برخی از تحقیقات انجام شده تحولات باروری در کشور را در سال‌های سرشماری و یا

^۱ Iran Demographic and Health Survey (IDHS)

^۲ Abbasi Shavazi, 2001 & 2002

فاصله‌های بین دو یا چند سرشماری بررسی کرده‌اند (زنجان‌ی ۱۳۷۲، مهریار و قلی‌پور ۱۹۹۵ a, b، امیر خسروی ۱۳۷۴). مطالعات کاربردی که توسط مرکز ایران (۱۳۷۲، ۱۳۷۷، عباسی شوازی و دیگران ۱۳۸۹) و سایر سازمان‌ها صورت می‌پذیرد نیز جزء این دسته از مطالعات می‌باشند. دسته‌ای از پژوهش‌ها نیز در قالب رساله کارشناسی ارشد و دکتری جمعیت‌شناسی انجام شده است که باروری استان‌ها را برای سال ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ و نیز داده‌های IDHS برآورد نموده و سپس به بررسی رابطه باروری با عوامل اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی پرداخته‌اند (کاظمی تکلیمی ۱۳۷۸، نایینی ۱۳۷۹). حسینی چاوشی (۲۰۰۷) با استفاده از داده‌های DHS سال ۱۳۷۹ و هم چنین داده‌های بررسی تحولات باروری در ایران و بررسی باروری پایین در ایران به الگوهای فرزندآوری و تأثیر تنظیم خانواده در تحولات باروری ایران پرداخت. عرفانی (۲۰۰۵) به بررسی نقش تفاوت‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی استان‌ها بر روند و الگوهای باروری در کشور پرداخت. ترابی (۲۰۱۰) نیز با بهره‌گیری از داده‌های DHS نقش عوامل اقتصادی-اجتماعی در شکل‌گیری ازدواج و تأثیر متقابل آن بر باروری در ایران و به‌ویژه در بین مناطق و گروه‌های قومی مختلف را بررسی کرد.

بعضی از محققین به بررسی تحولات جمعیتی کشور در مقاطع مختلف بین سرشماری‌ها پرداخته و میزان‌های باروری را نیز برآورد نموده‌اند (آقاجانیان ۱۹۹۱، ۱۹۹۵، آقاجانیان و مهریار ۱۹۹۹، میرزایی ۲۰۰۵، امانی ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰). ویژگی تحقیقات فوق این است که عمدتاً از داده‌های منتشر شده سرشماری استفاده نموده و سطح باروری کشور را به‌طور مقطعی در سال‌های سرشماری ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ برآورد کرده و یا روند باروری بین دو سرشماری را توصیف و تحلیل کردند.

مهریار و قلی‌پور (۱۹۹۵b) با استفاده از روش نسبت کودک به زن به برآورد شاخص‌های مولید و باروری در کشور به تفکیک استان پرداخته و سپس به تفاوت‌های باروری در سطح کشور اشاره نمودند. علاوه بر آن، مهریار، طیبیان و قلی‌پور (۱۹۹۹) با استفاده از روش غیر مستقیم، میزان مولید را برای سال ۱۳۷۵ به تفکیک شهرستان برآورد کرده و سپس به تحلیل نتایج آن پرداختند (زنجان‌ی: ۱۳۷۰، ۱۰۴). با استفاده از روش‌های مستقیم و غیر مستقیم (براس و نسبت کودک به زن) سطح و الگوی باروری استان‌ها به تفکیک شهر و روستا در سال ۱۳۶۵ را برآورد کرد که نتایج آن در جداول و شکل‌هایی ارائه شده است. ولی علی‌رغم این، مقایسه‌ای با سال‌های قبل از سرشماری انجام نشده است. میرزایی، کوششی و ناصری (۱۳۷۵) نیز با استفاده از روش‌های غیر مستقیم شاخص‌های باروری را برای سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰ مقایسه کرده و به ارزیابی نتایج پرداختند. علاوه بر تحقیقات فوق، مطالعاتی به صورت موردی در استان‌های کشور انجام شده، که ضمن استفاده از داده‌های سرشماری، به جمع‌آوری داده‌های مربوط به باروری نیز مبادرت ورزیده‌اند. به عنوان مثال، صادقی (۱۳۸۶) رساله کارشناسی ارشد خود را به تبیین باروری و قومیت پرداخت و حسینی (۱۳۸۸) نیز در رساله دکتری خود به بررسی قومیت و باروری با تأکید بر تفاوت‌های باروری زنان کرد و ترک در ارومیه پرداخت. رضایی (۱۳۸۹) نیز در مطالعه‌ای کیفی عوامل زمینه‌ای باروری پایین در کردستان را بررسی کرد. نقش عوامل نهادی و تأثیر مذهب بر باروری در کردستان نیز در رساله کارشناسی ارشد خانی (۱۳۸۸) بررسی شده است. با این حال، این‌گونه تحقیقات نیز موردی بوده و تصویری جامع از روند و سطح باروری در کشور به تفکیک استان به دست نمی‌دهند.

در سال ۱۳۹۲ عباسی و همکاران طرح "تحولات باروری در ایران در چهار دهه اخیر کاربرد و ارزیابی روش فرزندان خود در برآورد باروری با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰" را با سفارش پژوهشگاه آمار

انجام دادند. این مطالعه با بررسی سطح و روند باروری در استانهای کشور در چهار دهه‌ی گذشته، تحولات باروری را در ایران مورد کنکاش قرار داده است و طرح جامعی در زمینه برآورد باروری در سطح کشور محسوب می‌شود. در این طرح باروری با استفاده از اطلاعات سرشماری ۱۳۹۰ برآورد شده است. بدین منظور، نتایج سرشماری ۱۳۹۰ با نتایج حاصل از ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و نیز نتایج تحقیق MIDHS در سال ۱۳۸۹ مقایسه شده است.

با توجه به تحولات چشمگیر باروری طی دهه اخیر، به منظور بررسی و شناخت تحولات و تغییرات جمعیتی در کشور مطالعه تحولات سالانه سطح و الگوی باروری به تفکیک استان و مناطق شهری و روستایی در دهه گذشته ضروری است که تحقیقات فوق پاسخگوی چنین نیازی نمی‌باشند. این طرح، تصویری کامل از روند باروری در چهار دهه‌ی گذشته با تأکید بر تحولات ۱۵ ساله‌ی اخیر ارائه می‌دهد. اما از آنجایی که باروری از شاخص‌هایی پویایی جمعیت محسوب می‌شود و محاسبه میزان باروری و مطالعه تغییرات آن از ضروریات برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری است لذا در این تحقیق باروری ایران به تفکیک مناطق شهری و روستایی و استان و با استفاده از نتایج سرشماری ۱۳۹۵ برآورد می‌شود. علاوه بر این باروری برحسب تابعیت، دین و سطح سواد و تحصیلات محاسبه شده و تحلیل می‌شود.

در سال‌های اخیر با استفاده از روش فرزندان خود امکان برآورد میزان‌های باروری برای سال‌های منفرد طی سال‌های ۱۳۵۱ و ۱۳۷۵ میسرگشت که نتایج آن قبلاً (عباسی شوازی ۱۳۷۸، ۱۳۸۰، نورالهی ۱۳۷۹، عباسی شوازی و مکدونالد ۲۰۰۶، عباسی شوازی و دیگران، ۲۰۰۷، ۲۰۰۹، ۱۳۸۹) ارائه گردیده است. همچنین با استفاده از روش فرزندان خود باروری تا سطح استان و به تفکیک مناطق شهری و روستایی با استفاده از سرشماری ۱۳۸۵ انجام شد. مشابه همین طرح اما با محاسبات تا سطح شهرستان و با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۹۰ توسط عباسی و همکاران و با سفارش پژوهشکده آمار اجرا شد.

نتایج استانی برآورد باروری با استفاده از روش فرزندان خود (عباسی شوازی ۱۳۹۲، ۱۳۸۱) نشان داد که کاهش باروری در ایران در کلیه استان‌های کشور و مناطق شهری و روستایی صورت گرفته و علی‌رغم زمینه‌های متفاوت اقتصادی- اجتماعی در استان‌های کشور، تشابهات زیادی از نظر جمعیت‌شناختی بین استان‌ها و همچنین مناطق روستایی و شهری کشور مشاهده می‌شود. روند فوق بیانگر نوعی همگرایی رفتارهای باروری در کشور می‌باشد، هر چند هنوز سطح و الگوهای متفاوتی از باروری در نقاط مختلف کشور وجود دارد.

هر چند تحقیقات فوق، با اندازه‌گیری شاخص‌های باروری، به مطالعه سطح، روند و الگوی باروری در ایران تا سال ۱۳۹۰ پرداخته‌اند، ولی جهت‌گیری و سیاست‌گذاری در زمینه بهداشت باروری مستلزم بررسی روند باروری در سال‌های اخیر و نیز پیش‌بینی روند آینده باروری در ایران است. خلاء تحقیقاتی در زمینه روند باروری ایران در سال‌های اخیر و عدم آگاهی نسبت به تحولات اخیر باروری موجب نوعی پیش‌فرض‌های غیرکارشناسی در این زمینه شد. این فرضیات عمدتاً با توجه به روند گذشته باروری در ایران، روند کاهشی برای کشور در سال‌های اخیر را پیش‌بینی نموده‌اند. حال آن‌که، سطح و روند باروری بر مبنای داده‌های سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ تحلیل حاکی از آرام شدن روند کاهشی باروری در کشور بود (عباسی شوازی و دیگران ۱۳۸۹). هر چند فرض فوق به تغییر سیاست‌های جمعیتی در کشور منجر شده است ولی بدون شناخت روند واقعی باروری در سال‌های اخیر و پیش‌بینی از روند آینده باروری تدوین سیاست‌های جمعیتی مبتنی بر واقعیات موجود امکان‌پذیر نیست. مهم‌تر از آن، ترسیم سیاست‌های آینده مستلزم بررسی عوامل مؤثر بر باروری و درک عمیق رفتارهای باروری